
МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ УСМЕРЕНА НА РАЗВИЈАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈА СТУДЕНАТА, УЧИТЕЉА И ВАСПИТАЧА

[Стаматовић, Ј. (2022). *Методологија истраживања у васпитању и образовању*. Ужице: Педагошки факултет, стр. 239]

Универзитетски уџбеник *Методологија истраживања у васпитању и образовању* афирмисаног научника, универзитетског професора и педагога др Јелене Стаматовић публикована је 2022. године у издању Педагошког факултета у Ужицу. Поред инспиративног и информативног *Предговора* овај уџбеник је структуриран у девет студиозно и логички повезаних поглавља: Педагошка истраживања; 2. Врсте педагошких истраживања; 3. Методе у истраживањима васпитања и образовања; 4. Узорковање у истраживањима васпитања и образовања; 5. Технике и инструменти у истраживањима васпитања и образовања; 6. Етапе процеса истраживања; 7. Квалитативна истраживања у васпитању и образовању; 8. Акциона истраживања; 9. Истраживања у образовно-васпитним институцијама. У структурирању уџбеника аутор је уважавао програмске циљеве, исходе и садржаје наставног предмета *Методологија педагошких истраживања* како би на најприкладнији и најефикаснији начин подстакао и подржао развијање методолошких компетенција студената – будућих учитеља и васпитача и компетенција дипломираних учитеља и васпитача у васпитно-образовним институцијама.

У првом поглављу под насловом *Педагошка истраживања* аутор на врло једноставан и уверљив начин расветљава смисао таквих истраживања у контексту развоја педагошке науке и у контексту унапређивања васпитно-образовне праксе. Такође су прегледно приказане основне карактеристике педагошких истраживања

и конструктивно-критички разматране доминирајуће истраживачке парадигме у педагошкој науци. Апострофиране су њихове карактеристике и могуће предности. Врло пажљиво је указано на могуће сличности и прожетости одређених парадигми и истакнуте су могућности монопарадигматског или полипарадигматског заснивања истраживања педагошких феномена.

У другом поглављу *Врсте педагошких истраживања* аутор указује на различите критеријуме класификације истраживања у педагогији. Прегледно су приказане кључне карактеристике различитих врста истраживања која су применљива у проучавању и истраживању феномена у васпитању и образовању (фундаментална, емпиријска, компаративна, експериментална, историјска, развојна, евалуативна, акциона, мала, социометријска, ex-post-facto истраживања и студија случаја). С обзиром на комплексност истраживања педагошке стварности, аутор с правом истиче важност организовања различитих врста истраживања у васпитно-образовној пракси уопште, али и у истраживању једног педагошког феномена.

У трећем поглављу под насловом *Методе у истраживањима васпитања и образовања* аутор систематично и јасно приказује основне методе истраживања, истичући њихове карактеристике, правце примене те предности и недостатке. С правом апострофира важност познавања суштине метода и њихових предности и недостатка, јер такво сазнање представља темељ за студиозније планирање и избор једне или више метода у истраживању и проучавању педагошког феномена.

Узорковање у истраживањима васпитања и образовања је четврто поглавље у структури овог уџбеника у којем се расветљава врло сложен проблем истакнут и у самом наслову поглавља. Управо недовољно разумевање суштине појма популације и узорка, процеса узорковања и стратегија избора узорка доводи у питање квалитет и валидност истраживања, а самим тим и истинитост и објективност утврђених сазнања које с правом називамо квазинаучним. Аутор на врло једноставан начин читаоцима расветљава појам и суштину основног скупа истраживања (популације) наглашавајући важност његовог садржајног, просторног и временског дефинисања. Једноставно и визуелно упечатљиво приказује однос популације и узорка. Посебно указује на важност студиозности истраживача у процесу узорковања акцентирајући уважавање циља истраживања у том процесу, репрезентативност узорка, временски оквир истраживања, доступност узорка, те методе и технике прикупљања и обраде података.

У доступној методолошкој литератури до сада углавном нису у довољној мери апострофиране разлике и међусобна повезаност метода, техника и инструмената истраживања, што је аутор овог уџбеника с посебном пажњом нагласио у петом, најобимнијем поглављу под насловом *Технике и инструменти у истраживањима васпитања и образовања*. У поменутом поглављу аутор објашњава карактеристике и критеријуме избора техника и инструмената истраживања. Прегледно приказује бројне технике истраживања, њима припа-

дајуће инструменте и области њихове примене. На изузетно јасан и уверљив начин објашњава разлику између појма мерење и евалуације те експлицира мерне карактеристике инструмената. Конструктивно-критички анализира специфичности примене сваке технике и инструмената у оквиру њих. Апликативној вредности овог уџбеника у великој мери доприноси ауторов избор репрезентативних примера истраживачких инструмената. По својој целовитости и новини у односу на другу доступну методолошку литературу у овом поглављу може се издвојити техника анализе садржаја. Наиме, аутор на врло очигледан и примерен начин студентима и практичарима расветљава етапе анализе садржаја – избор узорка анализе, дефинисање јединице/а анализе, одређивање категорија и њихових могућих модалитета, те бележење фреквенција утврђених категорија и евентуалних модалитета. Све наведене етапе технике анализе садржаја илуструје пажљиво одабраним и репрезентативним примерима. У овом поглављу су образложене и предности и недостаци онлајн истраживања.

У шетом поглављу *Етапе процеса истраживања* аутор студиозно и систематично анализира и до апликативног нивоа образлаже три кључне етапе процеса истраживања: припремање истраживања, спровођење истраживања и интерпретација резултата и закључивање. У експликацији етапе припремања истраживања с посебним правом наглашава критеријуме који су важни за избор проблема истраживања, илуструјући га конкретним примерима из васпитно-образовне праксе. На исти начин читаоцима приближава суштину циља, задатака и хипотеза истраживања, апострофирајући везу циља истраживања и опште хипотезе те задатака и посебних хипотеза истраживања. Аутор с правом наглашава да је квалитетан пројекат претпоставка успешне реализације истраживања и интерпретације резултата и извођења закључака и генерализација. Ово поглавље омогућава студентима и практичарима да се упознају са начинима спровођења истраживања у зависности од његове врсте, анализом података, критеријумима успешне интерпретације резултата и извођења општег и специфичних закључака те са садржајем и структуром завршног извештаја истраживања.

Седмо поглавље под називом *Квалитативна истраживања у васпитању и образовању* заслужује посебну пажњу јер у методолошкој литератури углавном се предност даје квантитативним истраживањима. У овом уџбенику се актуализује вредност квалитативних истраживања која су доминантно заснована на конструктивистичкој и суделујућој парадигми те критичкој теорији. Аутор образлаже основне карактеристике квалитативних истраживања, њихове предности, недостатке и домете.

У осмом поглављу уџбеника под називом *Акциона истраживања* аутор одређује појам акционих истраживања, циљ, функције, врсте, методе, технике, предности и ограничења таквих истраживања. Аутор уверљиво експлицира комплексност организације и реализације акционих истраживања апострофирајући важност флексибилности истраживача у свим његовим етапама. Потпунијем разумевању ове врсте истраживања доприносе приказани бројни примери предмета и циља акционих истраживања у школи, те примери правилно формулисаних истраживачких питања.

У последњем, деветом поглављу уџбеника под називом *Истраживања у образовно-васпитним институцијама* аутор сагледава потребе и могућности организовања истраживања у образовно-васпитним установама те неопходне методолошке компетенције практичара – наставника и васпитача за спровођење таквих истраживања. Врло прегледно приказује примере могућих проблема истраживања у предшколској установи и школи у оквиру различитих области.

Свако поглавље уџбеника завршава резимеом и стимулативним питањима и задацима за студенте и практичаре који захтевају њихово метално ангажовање на нивоу конвергентног, дивергентног и евалуативног мишљења, што је сигуран пут развијања њихових методолошких компетенција. Према томе, можемо закључити да је концепт овог уџбеника у својој основи заснован на тзв. конструктивистичкој дидактичкој парадигми јер читаоце доводи у ситуације активног и самосталног „конструисања знања”, односно континуираног развијања или унапређивања кључних методолошких компетенција.

Поред *Индекса појмова* уџбеник обогаћују и *Прилози* који садрже студентски одабране и прикладне примере истраживачких инструмената и пример идејног пројекта емпиријског истраживања који у практичном смислу повезује све претходно наведене делове уџбеника у једну целину. Имплицитно се може закључити да су у овај уџбеник „уткани” дугогодишњи напори ауторовог проучавања и истраживања темељних питања методологије, али и токова и резултата универзитетске наставе. Садржаји и задаци у овом уџбенику су примерени профилу наставника и усмерени су на развијање њихових кључних методолошких компетенција. Овај универзитетски уџбеник је редак пример једноставне експликације сложених питања методологије. У педагошкој литератури недостају овакве публикације које омогућавају трансмисију научно утемељених педагошко-методолошких концепција у јасније изражене приступе који олакшавају масовнију популаризацију и примену методолошких сазнања у васпитно-образовној пракси.

Методологија истраживања у васпитању и образовању др Јелене Стаматовић представља значајан допринос стимулисању даљег развоја методологије педагошких истраживања, организацији и реализацији објективнијих, методолошких и научно утемељенијих истраживања у васпитно-образовним институцијама те унапређивању кључних методолошких компетенција студената, васпитача и наставника. Зато ову публикацију несумњиве научне и практичне вредности са посебним задовољством препоручујем студентима студентских програма свих наставничких факултета, практичарима – васпитачима и наставницима, просветним саветницима, руководиоцима педагошких установа, педагозима као и теоретичарима педагошке науке и истраживачима.

Доц. др Љиљана Јерковић
Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет